

د يادونو مقبرو کنبې

۲

سعدالله جان برق

او زه اکثر سوچ کوم د زرگونو کالو بهادری
پښتون له خه ورکړل، قبرونه مقبرې او جنازې.
په نه خه خبره خپل ورور وژل، بریت تاوول او
بیا په جېلونو او مفرورتیا کنبې ټول عمر بې غېرتې
کوي.

يو عمومي مثال به راواخلو چې دوه وروڼه
تربوران يا گاونډيان دي د دواړو تر مېنځه تنازعه
راغله هغه يو دې بل ته کنځل وکړل يا ئې پرې
ورکړو او ده هغه قتل کړو نو بيا خه کېرې چې دے
جېل ته لاړ شي د تانې د سپاهي نه د جېل تر
نمبرداره پورې ورته د هغې نه په سوونو چنده زياتې
کنځلې کېرې او ده سر تېت کړے وي، د پوليس نه
واخله د جېل تر عملې پورې ورله لتې سوکونه او
پر قونه ورکوي. بنځه لور ئې پردي خدمت ته
کښېني، هر څوک ئې رتي کنځي او بې عزته کوي.

نو که ده په کور دننه يا کلي کوڅه کنبې د هغه
ورور تربور يا گاونډي هغه پرې يا کنځل زغملې
وے نو د عمر د رسوايي نه به بچ و او که هغه ورور
تربور يا گاونډي د سړي بچے وے نو بله ورځ به ئې د
ده په زياتي د زغم نه کار اخستو.

زرگونه کاله چې مختلفو حکمرانانو د خپلو
فائدو دپاره پښتون ته د بهادری، جر جر کول نو د

حقيقت خودا دے چې د باچا خان ظهور عېن
په داسې وخت کنبې شوے و چې د پښتون قام هم
هغه حالت و کوم چې د اسلام نه وړاندې د عربو و.
عربو به هم جهالت ته بهادري او عقل ته
جهالت وئيلو، هغوي به هم د يوې مرغۍ په سر سل
کاله دشمني کوله او دوي هم د ډېران په سر څو څو
پېرې قتل و قتال کولو.

هغوي به ژوندۍ لونه "گور" کنبې بنځولې او
دوي به ژوندۍ لونه خوښدې په "کور" کنبې
بنځولې. هغوي به هم د کجورې په يوه ونه بې شماره
ځوانان بائلل او دوي هم په يو لېشت زمکه ټول
جائداد او ځان و مال بائلو.

هم هغه شان تياره دلته هم وه، صرف دا فرق و
چې هغوي به د کاني بتانو ته سجدې کولې او دوي
به د حکومت اهل کار او خان ته سجده کوله.

هغوي به لات و منات ته قرباني پېش کوله او
دوي به د غېرت او بهادری، بتانو ته د ځان او بال بچ
قرباني پېش کوله.

د اردو د يو شاعر شعر دے چې:

سوچتا هون سر ساحل باقی
یہ سمندر همین کیا دیتے ہیں

په دنيا كښې د امن ډبر لوتې لوتې علمبردار پيدا شوي دي، گوتم بده، اشوك، گاندي او نور بي شماره خو دا كمال صرف په دې سړي كښې ؤ چې د مرگ د وړاندې خپل لاسونه وټړه او ودرېږه، ټپكونو ته څمله او هېڅ لاس پښه مه خوځوه، گولو ته ودرېږه او خپله سينه ورته ډال كړه.

گوتم بده د بل د نه وژلو او نه آزارولو پرچار كړې دے خو د ځان د وژلو هنر ئې نه دے بنودلے، اشوك هم چې كله د زرگونو خلقو وينه وليدله نو توبه گار شو.

گاندي هم داسې قوم ته عدم تشدد بنودلے دے چې هغوي د وړاندې نه هم څه زيات جنگ جديان نه وو. په لاس كښې ورسره توره ټوپك نه وو خو باچا خان خو داسې قوم ته د بل د نه وژلو او د ځان د وژلو سبق ورزده كړې ؤ چې څو څو پېرې ئې په تشدد او قتل و قتال كښې تېرې شوې وې او وينه تويول ئې په طبيعت او جبلت كښې شامل وو او دا خبره د دنيا د ټولو امن پسندو په صف كښې باچا خان له يو بيل مقام وركوي.

خو هغه طاقتونو دا چرته زغملے شول چې زمونږ د جنگونو مشين زمونږ قلانگي چرگ او زمونږ بلكيټيئر دې داسې امن پسند شي. د هغوي كاروبار خو په بهادر پښتون روان ؤ، پوهه پښتون خو د هغوي هېڅ د كار نه ؤ او باچا خان دغه كار كولو چې د پښتون د لاسه ئې ټوپك غورزولو او د علم مشال ئې وركولو.

نو هغه طاقتونو چې كاروبار ئې په بهادري يا جاهل پښتون روان ؤ په شريكه د دې خطري د لرې كولو دپاره ملا وتړله. په دغه كاروباري خلقو كښې

هغې نتيجه دا وه چې د ده په سر كښې دماغ عقل او پوهه هېڅ پاتې نه وو، بس صرف يوه د بهادري غټه شان ننكۍ پكښې غټېده غټېده آخر دا چې په ټول سر كښې ئې هم دغه ننكۍ پاتې شوه نوره ترې نه عقل فكر او پوهې كډه وكړه.

په داسې حالت كښې هغه خرپر خو عظيم الشان بنده ده له خدائے پاك وركړو چې نوم ئې باچا خان دے:

آن حكيم ملت افغانيان
آن طبيب علت افغانيان

پكار خو دا وه چې د رڼا د دغه مشال دې پښتون قدر كړے وے خو كه قدر ئې كړے وے نو بيا پښتون په څه شو، د پښتون خو صفت دا دے چې د دښمن به قدر كوي او دوست له به لتي وركوي. پښتون خو هغه چا ته دوست وائي چې ده له ټوپك په لاس كښې وركړي چې ورځه پرې او چې څوك ئې د لاسه ټوپك واخلي او د تباهي نه ئې بچ كړي نو هغه ته دشمن وائي او باچا خان د ده د لاس نه ټوپك غورزولو او قلم ئې وركولو.

هغه حكيم، هغه طبيب، هغه د ده دوست ووې چې د پښتون د ترقۍ او سيالي لاره صرف د علم لاره ده. دے به هله دوست دښمن پېژني چې په لاس كښې د علم مشال وركړے شي.

هسې نورې خبرې خو به يو طرف ته كړو، صرف په دې خبره به سوچ وكړو چې په دغه سړي كښې داسې څه كمال ؤ چې پښتون غوندې قام ته ئې د بل د وژلو په ځان د وژلو چل وبنودلو او دا ډېره لويه خبره ده په تاريخ كښې ئې هېچرته مثال نشته.

کښې زه د سپف الرحمن سليم جماعتي یم، وائي چې:

چاپلوسې او خوشامنده مې زده نه کړه
دې مضمون کښې نا لائقه د جهان یم
سليم صېب خو صرف يو مضمون کښې فېل
دے خو زه ټولو پرچو کښې راغله یم يعنې:
برقه د دنيا په مدرسه کښې زه فېل شوم یم
ډېر وهل مې و خوړل خو هېڅ څه راله نه راځي
زما د سکول نه د تنبېدو و چې دوه دي، بلکې
دغه دوه و چې هم په خپلو کښې يو دي. يو خو دا چې
زه په نهم کښې فېل شوم او دوهمه وجه ئې الف دين
دے، خو فېل شوم هم د الف دين په برکت یم نو
ټولې و چې د الف دين نه شروع کېږي او په الف دين
ختمېږي.

الف دين زما لږ لږ خپل هم و خو په اصل کښې
زما استاذ و، عمر ئې ما نه زيات و خو سبق به مو په
يو کلاس کښې وئيلو.

الله دې ورله بهتر دوزخونه ورکړي، ځکه چې
ماته ئې ډېر څه بنودلي دي. په چيلم باندي زه الف
دين را اړولې یم، د سکول نه د پتېدو او گېرچاپېره
کلو کښې تماشو يا بنار ته فلم کتلو دپاره د تلو
رهبر او رهنما هم زما هغه و، فېل کېدل خو د هغه
خپله پېدائشي پېشه وه نو ماته ئې هم دغه بې مثال
فن و بنودلو او څه ډېر محنت د دې کار دپاره پکار
هم نه و، سکول نه پتېدل او په څه نا څه غېر نصابي
سرگرمو کښې وخت تېرول څه دومره محنت خو نه
غواړي، هغه زمانه کښې به د ډمو تماشي ډېرې وې
چې د شپې به هم تماشه وشوه او سحر نه تر غرمې
به ئې هم يوه شېبه کوله او الف دين ته به پته وه چې

خپل هم شامل وو او پردي هم. هغه د پښتو څه
زبردست متل دے چې:

"د سپو کور په کور دشمني ده، خو فقير ته يو شي"
او يو شول او لا تر اوسه يو دي او تر هغې به يو
وي چې پښتون ئې دوباره د خپل "کار" کړے نه وي.
د افسر شاه کا کاخپل په واده کښې ډېر خلق وو
چې د باچا خان خبرې ئې اورېدلې خو ما خبرې نه
اورېدلې، باچا خان ته مې کتل او سوچ مې کولو
چې دا هم زمونږ د دور "حسېن" دے. بې شکه چې
حسېن هم جنگ بائللے و او يزید گتله و خو يزید
سره د حکومته لارو ورک شو او حسېن لا تر اوسه
ژوند دے. هغه وخت کښې باچا خان په کت کښې
ناست و خبرې او گپ ئې لگولو خو ماته خدائے خبر
ولې دا شهيد شهيد غوندي بنکارېدو، بعضې خلق
چې ژوندي وي نو ژوندي وي نو هم شهيدان وي او
چې مړه شي نو هم ژوندي وي.

خبره رانه ډېره يو خوا بل خوا خوره شوه اوس
به بيا لږ خپل ځان ته راوگرځم.

ما وړاندي دا خبره کړې ده چې زما تعلق د يوې
داسې کورنۍ سره دے چې هېڅ څه خاص خبره
پکښې نشته، نه مې چرته نیکونو کښې څوک د کار
نيکه پېدا شوم دے، نه علمي، مذهبي يا په څه
بله خبره مشهوره کورنۍ کښې پېدا شوم یم، بيا
غم د پاسه غم پکښې دا شو چې ما هم څه خاص
تعليم حاصل نه کړو، هسې خو د خلقو په ما ډېر ډېر
گمانونه دي خو ما هغه لسم هم نه دے پاس کړے،
نيمه کښې ترې و تنبېد م خو د ژوند په مدرسه
کښې مې ډېر سبقونه وئيلي دي، په دې سلسله

نسوار په خله کښې يوه بيماري نه پرېږدي او سره د غاښونو هره بيماري د بېخه وباسي. تاسو به اکثر ليدلي وي چې د نسواري د خُلي نه صرف يو د نسوارو بوي راځي او چې څوک نسوار نه کوي د هغوي د خلو نه شل قسمه بويونه راځي. يو مشر وئيلي دي چې: "په خپله هم بيماري ده خو د شلو بيمارو علاج هم دے".

هغه مشر "بنځه" ياده کړې ده ځکه چې د نسوارو د صفتونو نه خبر نه ؤ.

د نسوارو دا کمال مو وکتلو چې الف دين ئې رانه بېخي هېر کړو، بلکې د غېټ نه ئې بچ کړم او غېټ وائي چې د خپل مسلمان ورور غوښه خوړل دي او که ما څوک مړ کړي نو د الف دين غوښه به ونه خوړم ځکه چې په دين کښې سخته ناروا ده داسې ځناور ته بد ځناور وئيل شوي دے.

خدائے شته چې زه خو ورته تل دعاگانې کوم چې خدائے دې ورله جنت ورکړي، ځکه چې جنت ته د تلو دپاره مرگ ضروري وي خو خدائے خبر زما دغه دعاگانې ولې لا نه دي قبولې شوې.

کمال خودا دے چې د الف دين ټول عمر د صحت د اصولو خلاف تېر شوي دے خو مجال شته چې که يوه بيماري هم ورته رانزدې شي. د بعضې خبردارو خلقو روايت دے چې يو ځل ورله تبه راغلي وه او هغه تبه ئې دومره تنگه کړه، دومره ئې آزار کړه چې په توبو توبو هغه تلې ده نو بيا هغه مالت ته هم نه ده راغلي. بلکې يو تربور خو ئې ماته وئيل چې دا زمونږ په ملک کښې چې د بجلي کوم بد حال دے دا هم د الف دين د لاسه دے ځکه چې دې کم عقلي نادانې بجلي يوه ورغ الف دين له

نن په کوم کلي کښې تماشه ده، بستې به مو چرته بنځي کړې او مخه به مو وکړه. چيلم هغه د لمسو پيو د هائي سکول په لاره کښې دريافت کړے ؤ، د نهر په غاړه د يو زميندار دېره وه سحر وختي به چې مونږ تلو نو د تيلو دې به الف دين سره ؤ او د هغه زميندار په چيلم به مو ساړو باندي وو هلو، ساړ هغه نيم سوخته چيلم وي، هر چا څښلے وي او لږ لږ غاړو ته پکښې تماکو پاتې وي، چيلم نه پس بيا سگرېټ شو بيا نسوار شول او چه تر اوسه ترې نه لا خلاص نه يم.

پرېښودلے مې شول خو نسوار دومره خوند ناکه او د فائدو ډکه نشه ده چې جدائي مې ترې زړه نه غواړي خلق په نسوارو پسې رنگ رنگ خبرې کوي. کوي دې غريبانو پسې څوک خبرې نه کوي؟ خو که ماته چا ووي چې د نسوارو قصيده وليکه نو لکه د سمندر صېب پرې درله د يو لک شعرونو نظم ليکلے شم، نسوارو کښې د ټولو نه لوئے صفت دا دے چې بله نشه بېخي نه مني. د دې په موجودگي کښې د بلې نشې هډو ضرورت نه وي او دا کوم خلق چې د نسوارو سره سره بله نشه هم کوي دا هسې مستي کوي لکه اکثر خلق چې د مستي د لاسه دوېم واده وکړي.

ضرورت نه ؤ د مستي درکښې نشه وه ما وې که زلزله وه، د دوؤ بنځو خاوند هسې خو د نسوارو د بنائست گلونه ډېر دي او زما جولي تنگه ده نو صرف دا يو صفت ئې هم ډېر دے چې سرے بلې نشې ته نه پرېږدي.

زمانے بھرکے غم اور اک ترا غم
يه غم هوگا تو کتنے غم نه هون گے

شارټ ورکړې ؤ، د هغه خو ئې څه ونه کړل خو ځان
 ئې پرې داسې خراب کړو چې د ننه کېدو هېڅ امکان
 ئې نشته او دا خبره زما زړه ځکه اخلې چې هغه په
 کوم کټ کېنې کېنېني هغې کېنې بیا عمر له کټمېل
 نه کېږي. ډېر ځل ورله ما مشوره ورکړې ده چې
 خپلې دې خوبۍ له کاروباري شکل ورکړه خلق به
 دې په مناسبه کرایه بوځي او د کټمېل کُشي. کار به
 درنه اخلې او دا خبره خو ئې ماته یوې گاونډۍ کړې
 چې د هغوي په مالت کېنې مار، لړم، ماشه، مچ،
 مچۍ بالکل نه کېږي.

پاتې په بله گڼه کې